

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 327.5 (478+4) (043.2)

MIJA VALERIU

**NEUTRALITATEA REPUBLICII MOLDOVA PRIN PRISMA
POLITICILOR DE SECURITATE ALE UNOR STATE
EUROPENE NEUTRE**

**SPECIALITATEA 562.03 – PROBLEME ȘI STRATEGII ALE
DEZVOLTĂRII GLOBALE ȘI REGIONALE**

Autoreferatul
tezei de doctor în științe politice

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Relații Internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

Conducător științific:

TEOSA Valentina, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **JUC Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor cercetător, director adjunct, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei;
2. **ALBU Natalia**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

Componența Consiliului Științific Specializat (CȘS):

1. **SACA Victor**, **președinte CȘS**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar;
2. **CEBOTARI Svetlana**, **secretar CȘS**, doctor în științe politice, conferențiar universitar;
3. **COJOCARU Violeta**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. **EȘANU Constantin**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar;
5. **CASIADI Oleg**, doctor în filosofie, conferențiar universitar;
6. **CIOBU Emil**, doctor în filosofie, conferențiar universitar.

Susținerea tezei va avea loc la data de 29 iunie 2016, ora 14.00, în ședința Consiliului științific specializat D 30.562.03-02 din cadrul Universității de Stat din Moldova, adresa: MD-2009, or. Chișinău, str. A. Mateevici, nr. 60, blocul IV, auditoriu 222.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și la pagina web a CNAA al Republicii Moldova (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la ”23” mai 2016

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
CEBOTARI Svetlana,
doctor în științe politice, conferențiar universitar

Conducător științific,
TEOSA Valentina,
doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

Autor
MIJA Valeriu

© Mija Valeriu, 2016

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Un loc deosebit printre factorii, care asigură independența Republicii Moldova pe parcursul a 25 de ani, aparține statutului de neutralitate permanentă, stipulat în Constituția Republicii Moldova (art. 11). În această perioadă, dezbaterile privind necesitatea acestui articol și statut juridic pentru Republica Moldova nu au încetat. Nici clasa politică, nici politologii, nici juriștii nu au reușit să formuleze o poziție comună consolidată pe acest subiect, ce rămâne un element discutabil în agenda asigurării securității naționale din motive interne, ideologice și geopolitice.

Actualmente statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova influențează esențial asupra politicii externe și politicii de securitate, devenind un factor de dezintegrare socială și națională a Republicii Moldova. Un alt argument al actualității temei propuse spre cercetare este dinamica conflictelor din Republica Moldova și Ucraina care demonstrează fragilitatea și vulnerabilitatea statelor neutre în fața provocărilor geopolitice contemporane.

De menționat, că statele europene, statutul de neutralitate ale cărora anterior a fost justificat în relațiile internaționale, în condițiile actuale, când securitatea europeană nu a devenit una stabilă, au început să simtă efectele evoluției mediului de securitate internațională. Printre savanți și politicieni europeni a apărut viziunea că neutralitatea în sens clasic nu mai este justificată și necesită a fi conceptual readaptată. Corespunzător, devine actuală și necesară efectuarea unui studiu științific axat pe investigarea manifestării statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova și experienței de asigurare a securității ale statelor neutre europene sub influența schimbărilor din sistemul internațional contemporan de securitate.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Istoriografia neutralității în contextul securității internaționale a demonstrat că statele neutre europene își au propriile motive, origini și structuri ale politicii de neutralitate. Problematika statelor neutre a fost studiată și tratată diferit, motivul fiind cel ideologic care domina starea securității internaționale. La etapa actuală, în rândul mai multor cercetători occidentali în domeniul științei politice, J. Kruzel, M. Haltzel [36]; R. Bissell, C. Gasteyger [28]; Ul. Moller, U. Bjereld [41], Iu. Chifu [6] etc., predomină viziunea că politica de neutralitate în sens clasic nu mai este justificată structural. Ca exemplu, obiectivele tradiționale ale politicilor de securitate națională în majoritatea statelor europene se reconfigurează. Conform teoriei sistemice a savantului K. Waltz [43], procesele sistemice din arealul european, dezvoltarea și avansarea Uniunii Europene, au influențat statele neutre europene să se readapteze la mediul noului sistem internațional.

Reieșind din practica politico-juridică, astfel de state neutre europene cum sunt Austria, Finlanda și Suedia, ca obiect de studiu, continuă să fie neutre din punct de vedere militar, dar politic active și solidare cu UE și, parțial, cu NATO. Respectiv, analiza ambiguităților și performanței statelor neutre europene în scopul formulării perspectivelor lor în cadrul structurii sistemului nou internațional cu securitate internațională corespunzătoare poate servi ca bază de reper pentru determinarea perspectivei statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova în asigurarea securității naționale.

Prin urmare, devine important de cercetat procesul apariției noilor provocări transnaționale de securitate cu efecte globale și a transformării arhitecturii de securitate în spațiile european, euroatlantic și postsovietic care contestă politica de neutralitate a statelor europene prin necesitatea de a activa într-o securitate cooperativă comună în Europa, ceea ce constituie un imperativ al UE. Totodată, experiența istorică ale unor state europene precum Austria, Finlanda și Suedia este aplicabilă pentru Republica Moldova, care astăzi se află din punct de vedere geopolitic la frontiera a două structuri internaționale sistemice și competitive, fapt ce produce tendințe similare cu perioada Războiului Rece.

În Republica Moldova, precum și în spațiul postsovietic, acest subiect a fost mai larg abordat ca obiect al dreptului internațional, al politicii externe sau al politicii de securitate a statului independent (Gh. Rusnac [3], N. Osmochescu [20], V. Gămurari [9], O. Dorul [8], V. Krujkov [22], A. Kondakov [21], E. Troiekurov [25]), și mai puțin din perspectiva studiului politologic comparat în contextul securității internaționale prin paradigmele teoriei relațiilor internaționale. Rezultatele cercetării din această perspectivă ar putea servi drept un argument în formă de considerent strategic privind neutralitatea Republicii Moldova.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul lucrării constă în cercetarea teoretico-conceptuală și analitico-aplicativă a neutralității Republicii Moldova prin prisma studiului locului, rolului și perspectivelor statelor neutre europene în contextul securității internaționale, ca un considerent strategic pentru determinarea funcționalității politicii de neutralitate a Republicii Moldova. Scopul studiului presupune spre cercetare următoarele *obiective*: analiza istoriografică și ale bazelor teoretico-conceptuale ale statelor neutre europene; reflectarea aspectelor paradigmatică ale securității internaționale; formularea bazelor teoretico-metodologice aplicative la cercetarea statelor neutre; analiza comparativă și istorică a statelor neutre europene și determinarea noilor tendințe sistemice în politicile de neutralitate; evaluarea reconfigurării structurii sistemului internațional în spațiul european și postsovietic; prognozarea perspectivelor statelor neutre europene în cadrul structurilor securității internaționale transformate; formularea considerentelor strategice pentru Republica Moldova în scopul stabilirii funcționalității politicii de neutralitate.

Metodologia cercetării științifice. În cadrul investigației s-a aplicat o metodologie complexă, cu caracter interdisciplinar al studiului teoretico-aplicativ politologic prin intermediul paradigmelor relațiilor internaționale. Metodologia a inclus abordări, principii și metode de cercetare *general științifice*: metoda dialectică, metoda descriptivă, metoda contrafactuală; *metode politologice*: metoda structural-funcțională, metoda instituțională, metoda comparativă, metoda prospectivă, metoda specifică a teoriei relațiilor internaționale - analiza obiectului de studiu prin prisma școlilor și paradigmelor teoriei relațiilor internaționale.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în abordarea conceptuală și analitico-comparativă a studiului neutralității Republicii Moldova prin prisma cercetării multidimensionale a evoluției statelor neutre europene în contextul transformărilor paradigmatică ale sistemului internațional și ale mediului de securitate internațională contemporană, care continuă să producă efecte nemijlocit asupra statutului de neutralitate și politicilor de securitate ale statelor neutre europene. Caracterul inovator al lucrării se conturează prin formularea recomandărilor pentru perspectiva politicii de neutralitate a Republicii Moldova pe baza evaluării comparative a efectelor asupra politicilor de securitate ale unor state neutre europene apărute sub influența schimbărilor structurii sistemului internațional contemporan.

Problema științifică importantă soluționată o constituie determinarea perspectivelor de funcționalitate a neutralității permanente a Republicii Moldova prin prisma performanței și incertitudinilor statelor neutre europene în mediul contemporan al securității internaționale care pot servi drept considerente strategice pentru asigurarea politicii naționale de securitate a Republicii Moldova.

Semnificația teoretică a lucrării derivă din contribuția autorului la dezvoltarea studiilor strategice de securitate prin abordarea politologică, teoretico-conceptuală și analitico-aplicativă în formă de studiu de caz al manifestărilor statutului de neutralitate a Republicii Moldova și studiu comparativ al politicilor de securitate ale statelor neutre europene în constrângere directă de dezvoltare a structurii sistemului de securitate internațională în teoria relațiilor internaționale.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă din evaluarea specificului manifestării și funcționalității neutralității permanente a Republicii Moldova. Rezultatele cercetării, concluziile și recomandările sintetizate pot servi ca un punct de reper pentru factorii de decizie în elaborarea politicii externe și de securitate și pot fi utilizate de cadrele didactice drept un suport teoretic și empiric la elaborarea cursurilor universitare.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

- cauzele menținerii politicilor de neutralitate și tendințele politicilor de securitate ale statelor neutre sunt în dependență de transformările în structura sistemului european și în securitatea internațională contemporană;

- schimbările paradigmelor relațiilor internaționale și securității internaționale contribuie la schimbarea structurii sistemului internațional, care, în funcție de regimul internațional stabilit, influențează direct statele neutre în Europa;

- în arealul european, paradigma și structura sistemului internațional s-au transformat, având un regim internațional neoliberal, care contribuie la modificarea politicii de neutralitate;

- specificul statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, în contextul dezvoltării securității internaționale contemporane, constă în determinarea funcționalității politicii de neutralitate în asigurarea securității naționale și interesului național.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice obținute au fost expuse în cadrul a trei conferințe și foruri internaționale și a două conferințe naționale, în 10 articole științifice publicate în reviste naționale de specialitate și cu circulație internațională, precum și în cadrul cursurilor universitare susținute de autor la Universitatea de Stat din Moldova.

Aprobarea rezultatelor științifice. Investigația se înscrie în direcțiile de cercetare aprobate în cadrul Universității de Stat din Moldova. Teza a fost discutată la Departamentul de Relații Internaționale și la Seminarul științific de profil în cadrul Universității de Stat din Moldova. Drept aprobare a rezultatelor tezei servește și activitatea autorului în calitate de lector la Academia de Administrare Publică și la Institutul de Stat de Relații Internaționale din Republica Moldova în 2009-2010, în calitate de consilier de securitate în misiunile OSCE din Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Kîrgîzstan, Ucraina și Uzbekistan pe parcursul a 6 ani, de specialist și șef al Direcției de politică militară și relații externe a Ministerului Apărării al Republicii Moldova pe parcursul a 10 ani, precum și în calitate de expert în politică de securitate în cadrul organizațiilor nonguvernamentale „Centrul Pro Marshall” și „Fundația PRISA”.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetării au fost expuse în 10 articole și rezumate științifice din cadrul edițiilor tematice și revistelor științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei. Lucrarea este constituită din introducere, patru capitole, concluzii-recomandări, bibliografie din 290 titluri, 20 anexe, 151 pagini de text de bază.

Cuvintele-cheie: neutralitate, statut și politică de neutralitate, state neutre europene, sistem internațional, securitate internațională, comunitate de state, securitate cooperativă.

CONȚINUTUL TEZEI

Structura tezei este determinată de scopul și obiectivele cercetării și este constituită din introducere, patru capitole ce cuprind zece paragrafe, sinteza rezultatelor obținute, concluzii și recomandări, bibliografie, anexe, rezumate, lista cuvintelor cheie și lista abrevierilor.

În primul compartiment – **ANALIZA ISTORIOGRAFICĂ A STATELOR NEUTRE EUROPENE** – se realizează analiza istoriografiei și a situației în domeniul cercetării, evoluției abordărilor teoretico-conceptuale privind obiectul de cercetare – neutralitatea și politica de securitate a statelor neutre.

În subcompartimentul întâi, *Istoriografia cercetării statelor neutre în știința politică*, accentul se pune pe evaluarea situației în domeniul de cercetare, analiza, periodizarea și clasificarea istoriografiei cercetării statelor neutre în știința politică și teoria relațiilor internaționale. În baza studiului istoriografic realizat sunt vizualizate și analizate diferite abordări, idei și teorii academice privind conceptul de neutralitate și statele neutre, identificate similitudinile și divergențele în teoriile și abordările studiate.

Cercetările asupra problematicii statelor neutre în științele sociale demonstrează că un stat neutru în cadrul sistemului internațional este perceput distinct. Statutul juridic de neutralitate a fost stipulat prin legi internaționale începând cu sec. al XIX-lea, care presupunea instituționalizarea obligațiilor și drepturilor statelor neutre în războaiele interstatale. Știința politică contemporană se referă la statul neutru prin categoria politicii de neutralitate, ca un comportament politic al guvernului privind diferite tensiuni geopolitice. În sec. al XX-lea, statele neutre au devenit larg răspândite în practică, dar fără a avea clarificarea internațională precisă. Studiul istoriografiei statelor neutre europene se va axa pe sistematizarea, compararea, diferențierea și gruparea concluziilor pronunțate asupra obiectului de studiu.

Astfel, savanții și experții occidentali au tratat statele neutre prin prisma școlilor teoriei relațiilor internaționale din motivul dilemei de securitate, punând accentul pe confruntările politico-militare de pe continentul european în ultimele două secole. Interesul față de statele neutre europene a fost manifestat periodic în funcție de schimbările contextuale ale securității internaționale la diferite etape. Un loc deosebit din punct de vedere al abordării sistemice a statelor neutre europene în cadrul securității în sec. al XX-lea reprezintă concluziile sistematizate de cercetătorii R. E. Bissell și C. Gasteyer, care au readus în anii '90 ai secolului trecut discuția despre evoluția statelor neutre europene, numindu-le „vest-europeni neutri” [28, p. 203] și de H. Ojanen, care introduce alte categorii politice în raport cu conceptul de neutralitate, cum ar fi „politica de neutralitate activă, politica de neutralitate și nealiniere militară, politica de neparticipare în alianțe militare, de la neutralitate la solidaritate”. [42, p. 9-52] O valoare

deosebită prezintă analiza statelor neutre prin metoda identitară și ideea de neutralitate instituționalizată, dezvoltată și prezentată de către savanții U. Moller și U. Bjereld în 2007. [41] Savanții suedezi au determinat că politica de neutralitate a unui stat va exista atât timp, cât va exista „legătura pozitivă între ideea de neutralitate instituționalizată ca identitate națională și politica externă neutră”, care vor aduce beneficii interesului național. [41]

Studiile istoriografice din România au demonstrat abordarea subiectului statelor neutre europene mai mult prin prisma analizei aplicării dreptului internațional și a evoluției arhitecturii securității internaționale în Europa. În acest mod, cercetătorul A. Androne este de părere că „elementul esențial al statutului de neutralitate rămâne cel de nealinieră, adică neparticipare la alianțe militare”. [1, p. 64] Iar, cercetătorii L. Banu și O. Ionescu au reafirmat că „neutralitatea este fondată pe suveranitatea statelor”, având și opțiuni politice. [2, p. 287] Cunoscând bine particularitățile Republicii Moldova, profesorul Iu. Chifu a revizuit critic și empiric evoluția neutralității permanente a Republicii Moldova, prezentând concluzii și recomandări. [6]

În lucrările academice din Rusia, aparținând savanților V. Krujkov [22], A. Kondakov [21], Iu. Prusakov [23], E. Troiekurov [25], a fost evidențiat că experiența traumatică ca urmare a celui de-al Doilea Război Mondial, a Războiului Rece și a Războiului din Afganistan a dominat percepția privind problema securizării anumitor zone amortizoare la hotarele sale. În consecință, majoritatea politicianilor și experților ruși examinau aspectele neutralității mai mult prin astfel de viziuni, iar orice schimbare a situației în jurul statutului de neutralitate al statelor vecine ale Rusiei trezea suspiciuni la Moscova. Cercetătorul rus V. A. Krujkov, în 2000, a analizat și a demonstrat posibilitatea statelor neutre „de a manevra pe arena internațională prin trecerea de la o neutralitate absolută/permanentă la o neutralitate diferențiată/selectivă”, recomandând ca Rusia să susțină sistemic instituția de neutralitate în Europa. [22, p. 19, 27]

Cercetările științifice din Republica Moldova, efectuate de V. Beniuc și Gh. Rusnac [3], O. Dorul [8], V. Gămurari [9], A. Lavric [13], N. Osmochescu [20], abordează problema în cauză mai pronunțat prin prisma aspectelor dreptului internațional și politicii externe. De menționat, că dicționarul elaborat de V. Beniuc și Gh. Rusnac prezintă definirea și descrierea amplă a conceptului de neutralitate și formelor de neutralitate cunoscute în relațiile internaționale. [3] Totodată, studiile realizate demonstrează că conceptul de neutralitate destul de frecvent a fost examinat unilateral și există un număr modest de studii academice privind statele neutre europene în cadrul securității internaționale. Este evident, că fenomenul neutralității și a statelor neutre nu este încă recepționat de toată clasa politică și, respectiv, nu a devenit bază a consensului național privind politicile interne și externe în situația când amenințările în adresa

securității s-au transformat, îndeosebi în urma apariției crizei din Ucraina din 2014-2015, ceea ce solicită reevaluarea rolului, locului și funcțiilor statelor neutre europene.

În subcompartimentul al doilea, *Apariția problematicii statelor neutre în cadrul dezvoltării conceptului de neutralitate*, accentul se pune pe cercetarea teoretico-conceptuală a evoluției conceptului de neutralitate și instituționalizarea lui în formă de stat neutru în spațiul european. Cercetând comparativ statele neutre și conceptul neutralității, se identifică, explică și interpretează tendințele istorice și moderne ale statelor neutre europene în contextul securității internaționale.

Analizând evoluția conceptului de neutralitate și a statelor neutre în studiile politice și de securitate, s-a ajuns la concluzia că statele neutre contemporane au devenit o categorie politico-juridică a relațiilor internaționale contemporane, fiind reflectarea istorică a ideii de neutralitate ca normă morală, instituționalizată prin dreptul internațional ca un concept de neutralitate. În cadrul evoluției istorice a conceptului de neutralitate și, respectiv, a statelor neutre în arealul european în conjuncție cu evoluția securității internaționale, s-au format câteva subcategorii cu care operează statele neutre astăzi: statut de neutralitate, politică de neutralitate și structura sistemului de securitate internațională. În sec. al XX-lea, în urma schimbării conceptuale a prevederilor dreptului internațional privind interzicerea războiului, care este respectat *de facto* și *de jure*, statele neutre au fost clasificate în două forme: stat neutru în timp de război și stat neutru în timp de pace, fiecare având funcții proprii în cadrul relațiilor internaționale.

Din punct de vedere teoretico-conceptual, neutralitatea statelor poate fi manifestată în trei concepte majore, fiecare având propriile forme [14]: *Neutralismul*, fiind și nealinieră, reprezintă o stare de politică de abținere de la participarea la un conflict militar specific și presupune tratarea egală și imparțială a tuturor părților; *Neutralitatea* este în majoritatea cazurilor un concept legal stabilit de legi, tratate și tradiții, care restricționează legal statul de implicare în război și obligă părțile beligerante să nu violeze integritatea statului neutru; *Neutralizarea* este cea mai puternică formă politico-juridică de neutralitate permanentă a unui stat, ce exclude totalmente participarea statului în organizații internaționale, mai ales alianțele militare. [15]

Funcția statului neutru în timp de război este neparticiparea la război. Funcția statului neutru în timp de pace este slăbirea tensiunilor geopolitice și intermedierea soluționării conflictelor internaționale. Cât privește formele politicii de neutralitate, acestea au fost influențate istoric de factorii interni, externi și tradiționali, îndeosebi în adresa securității. Comparativ cu statele neutre în timp de război, statele neutre în timp de pace au neclarități privind criteriile de supraviețuire ca stat suveran.

Performanța istorică a statelor neutre a fost condiționată de câțiva factori geopolitici. Primul: dacă statele neutre se află sau nu la intersecția de rivalitate a marilor puteri. Doi: statele neutre trebuie să dispună de un potențial mare de descurajare pentru apărarea neutralității. Trei: neutralitatea poate fi susținută declarativ (Elveția, 1815; Turkmenistanul, 1995) pentru că nu încurcă statelor supraputere să-și atingă obiectivele lor, ceea ce poate să se schimbe cu timpul (Belgia, 1914; Ucraina cu statut nealiniat militar din 2008 până 2014). Problema studiului constă în faptul că statele neutre europene nu mai sunt justificate din punct de vedere structural, politic și militar. Anume transformarea structurii sistemului internațional bipolar a eliminat cauzele de bază/contextul formării (menținerii) statelor neutre în Europa.

Concluziile la primul compartiment generalizează rezultatele cercetării istoriografice privind diferite abordări conceptuale și ideologice care au dominat starea securității internaționale la diferite etape. Prim, cercetători occidentali au manifestat respect față de alegerea statutului de neutralitate de către statele europene, însă considerând acest concept ca unul învechit în mediul internațional; savanți din România au examinat acest subiect prin intermediul factorului raționalității supraviețuirii statului național, prin evoluția NATO și UE, precum și prin estimarea eficacității statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova. Doi, în studiile academice din Rusia crearea statelor neutre este tratată ca un avantaj pentru diplomație și ca element de securizare a frontierelor pe direcțiile geostrategice. Trei, în Republica Moldova în majoritatea sa subiectul neutralității a fost abordat prin prisma factorului sfârșitului Războiului Rece, destrămării URSS și a conflictului transnistrean.

Astfel, cercetările evoluției bazelor teoretico-conceptuale ale statelor neutre demonstrează că apariția problematicii statelor neutre rezidă din experiența istorică a interacțiunii interstatale în cadrul sistemului de securitate, care determină natura relațiilor internaționale. Un stat neutru în cadrul sistemului istoric internațional operează cu două categorii politico-juridice distincte: statutul juridic de neutralitate stipulat prin legi internaționale, ce și-a pierdut parțial esența din motivul că dreptul internațional din a doua jumătate a sec. al XX-lea nu mai permite declararea oficială a războaielor interstatale, care a fost contextul statutului de neutralitate; și, politica de neutralitate, fiind o categorie politologică, ce se referă la un comportament politic al guvernului privind păstrarea neutralității credibile în fața potențialului conflict internațional, diversificată anume în sec. al XX-lea.

În cadrul bipolarității au fost formulate mai multe categorii politice legate de statele neutre, considerând că ele au fost testate în practică pe terenul confruntării bipolare în Europa și în cadrul transformării sistemului european de securitate. Studiile științifice ale experienței statelor neutre demonstrează că neutralitatea a devenit mai mult o opțiune de politică externă pentru

asigurarea securității naționale, când ea nu poate fi garantată pe deplin de actualul sistem internațional de securitate colectivă. Astfel, analiza statelor neutre contemporane, devenind o categorie politologică, necesită să fie efectuată prin prisma securității internaționale, care a fost interpretată mai obiectiv prin intermediul paradigmatelor relațiilor internaționale.

În cel de-al doilea compartiment – **BAZELE TEORETICO-CONCEPTUALE ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII STATELOR NEUTRE** – se realizează o analiză a conceptelor securității internaționale, ele fiind contextul manifestării statelor neutre, și se formulează metodologia cercetării statelor neutre europene prin paradigmele teoriei relațiilor internaționale.

În subcompartimentul întâi, *Factorii de influență ai securității internaționale asupra evoluției statelor neutre în cadrul teoriei relațiilor internaționale*, se evidențiază și sistematizează factorii ce influențează neutralitatea și aspectele paradigmaticale ale securității internaționale, în cadrul cărora interacționează statele neutre europene. Stabilirea cadrului teoretico-conceptual al structurii sistemului internațional, cu o anumită formă de securitate internațională, prin paradigmele existente de neorealism, neoliberalism și neoconstructivism, permite înțelegerea mai profundă a manifestărilor statelor neutre pe arena internațională.

Aceasta abordare are la bază principiile mai multor corelări cum ar fi: statele neutre – pacea; statele neutre – aspectele geopolitice; statele neutre – aspectele politico-juridice; statele neutre – dreptul internațional; statele neutre – securitatea; statele neutre – politica externă. Totodată, problematica statelor neutre rămâne influențată considerabil de securitatea internațională, care în epoca globalizării predomină în toate domeniile internaționale datorită specificului și legităților de funcționare a sistemului internațional. Identificarea factorilor care influențează formarea și manifestarea statelor neutre contemporane necesită abordarea lor prin prisma securității internaționale, interpretată în contextul paradigmatelor principale ale teoriei relațiilor internaționale. Elementele de bază ale școlilor paradigmaticale ale teoriei relațiilor internaționale – neorealism, neoliberalism și neoconstructivism – sunt necesare de a fi prezentate și aplicate în cadrul investigării și determinării naturii structurii sistemului internațional la diferite etape istorice în care interacționează Republica Moldova, precum Austria, Finlanda și Suedia, ca punct de reper.

Analiza securității naționale a fost bazată tradițional pe procesul evaluării amenințărilor și riscurilor care exploatează vulnerabilitățile statului. Corespunzător, statele elaborau și implementau măsurile de contracarare a amenințărilor și de diminuare a vulnerabilităților sub formă de politică externă și de securitate, ceea ce presupunea acțiuni militare și diplomatice, ca exemplu de politică de neutralitate. Actualmente este evident că o capacitate mare a puterii distribuite în actuala structură transformată a sistemului internațional aparține statelor care

promovează valori liberale ce formează și o identitate respectivă. Așadar, putem vorbi și de schimbările din cadrul procesului analizei securității internaționale și naționale. Analiza bazelor teoretico-conceptuale și a tendințelor statelor neutre europene în cadrul securității internaționale stabilește că, datorită schimbării paradigmatelor relațiilor internaționale, respectiv a naturii structurii sistemului internațional, securitatea internațională și națională contemporană în Europa a fost abordată sistemic împreună cu elementul social.

În subcompartimentul al doilea, *Metodologia cercetării analitico-aplicative a statelor neutre europene în contextul securității internaționale*, accentul se pune pe prezentarea metodologiei cercetării analitico-aplicative realizate în compartimentele ulterioare.

Fundamentele teoretico-conceptuale ale metodologiei cercetării vor cuprinde conceptele și abordările privind aspectul sistemic al relațiilor internaționale, dezvoltat de K. Waltz [43], argumentarea naturii interdependente a puterii în cadrul relațiilor internaționale și stabilirii interdependenței complexe a lui R. Keohane și J. Nye [34], ideea securității cooperative în Europa dezvoltată de R. Cohen și M. Mihalka [29], viziunile contemporane privind natura politicilor internaționale ca fenomen social a lui A. Wendt [44] și privind provocările pentru statele *post-neutre* europene din partea politicii comunitare de securitate și apărare a lui G. Gustenau. [32]

Astfel, în baza metodologiei elaborate au fost utilizate abordările savanților S. Krasner și R. Jervis, privind conceptul regimului internațional, care se află la temelia mediului de securitate în Europa contemporană. După S. Krasner regimul internațional este definit ca o categorie a relațiilor internaționale având „un set de principii, norme, reguli și proceduri de luare a deciziilor, implicite sau explicite, în jurul cărora așteptările actorilor converg într-un anumit domeniu de relații internaționale”. [35, p. 2] În relațiile internaționale contemporane există mai multe forme ale regimurilor internaționale, inclusiv conceptul regimului de securitate, dezvoltat de către savantul R. Jervis, ce contribuie la explicarea impacturilor provocărilor internaționale asupra structurii securității internaționale, în care majoritatea statelor, inclusiv statele neutre europene, sunt nevoite să se adapteze strategic la transformările internaționale. [33]

În metodologia propusă sunt evidențiați factorii cooperării îndelungate și multidimensionale ce contribuie la crearea interdependenței complexe, care are un efect mare asupra dezvoltării statelor neutre. Autorul susține teoria că transformarea paradigmei structurii sistemului internațional de la una neorealistă la una neoliberală și a mediului securității internaționale, va crea premise pentru alte perspective internaționale ale statelor neutre europene.

Pentru examinarea ipotezei în cercetarea dată se folosește un set de *metode general-științifice: metoda dialectică* pentru cercetarea condițiilor stabilirii sistemului internațional în Europa; *metoda descriptivă* pentru a demonstra continuitatea și schimbările rolului, locului și

tendințelor statelor neutre europene în cadrul sistemului internațional; *metoda istorică* pentru vizualizarea procesului instituționalizării statelor neutre în Europa; *metoda contrafactuală* pentru reconstruirea și remodelarea unor situații în jurul statelor neutre europene. *Caracterul interdisciplinar* al studiului efectuat a fost unul complementar, ceea ce a presupus cercetarea statelor neutre europene prin prisma metodelor particulare, cum ar fi *abordarea sociologică* și prin intermediul aspectelor *dreptului internațional*.

Având în vedere faptul că problematica statelor neutre europene în cadrul securității internaționale contemporane este analizată din perspectiva relațiilor internaționale, s-au aplicat următoarele *metode ale științei politice și teoriei relațiilor internaționale*: *metoda paradigmatică* pentru analiza caracterului structurii sistemului internațional, ce produce efecte asupra statelor neutre; *metoda structural-funcțională* pentru determinarea caracterului structurii sistemului internațional, precum și vizualizarea funcțiilor statelor neutre europene; *metoda instituțională* pentru cercetarea conținutului statelor neutre europene; *metoda comparativă* pentru identificarea similitudinilor și divergențelor în manifestarea statelor neutre europene în cadrul securității internaționale; *metoda prospectivă* pentru modelarea perspectivelor statelor neutre europene în structura sistemului internațional contemporan, ce va servi ca un reper pentru estimarea funcționalității statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova.

În concluzii la compartimentul doi, analiza bazelor teoretico-conceptuale ale neutralității în studiile politice și de securitate demonstrează că statele neutre europene sunt parte componentă a mediului de securitate internațională, care provine din esența structurii sistemului internațional. Corelarea conceptului neutralității și statelor neutre cu securitatea internațională este argumentată prin definiții și conținutul acestor fenomene, scopul și condițiile de apariție. Securitatea internațională se manifestă ca factor principal de influență asupra evoluției statelor neutre și rezidă din natura structurii sistemului de securitate internațională în dependență de paradigma dominantă, ea fiind: mediul internațional anarhic constrâns cu dilema de securitate; dominarea instituționalismului internațional cu factorul regimului internațional; identitatea națională și internațională, care devine un element de ideologie unificatoare.

Transformarea structurii sistemului internațional bipolar a eliminat cauzele de bază ale formării neutralității în statele neutre europene. Iar schimbările paradigmatelor internaționale, cu riscuri noi, în arealul european și postsovietic vor stabili noi particularități, conținuturi și efecte asupra Austriei, Finlandei și Suediei, precum și Republicii Moldova. Viziunea predominantă în rândul politicianilor europeni este că neutralitatea nu mai este justificată din punct de vedere politico-militar pe motivul că conflictele interstatale în structura nouă a sistemului european au devenit un subiect de îngrijorare legitimă pentru întreaga comunitate de state – un fenomen

european actual. Astfel, întru a testa ipoteza disertației, se folosește conceptul regimului internațional al paradigmei neoliberale, care se află la baza mediului internațional de securitate în Europa contemporană.

Pornind de la concluziile teoretice privind legătură dintre statele neutre și mediul securității internaționale în bază metodologiei studiului existent, se propune studierea fenomenelor politice interdependente, anume, neutralitatea, statele neutre și securitatea în contextul internațional. O astfel de metodologie este propusă ca o abordare nouă de înțelegere și explicare a paradoxului existenței statelor neutre europene astăzi în cadrul securității internaționale contemporane și proiectarea perspectivelor lor asupra evaluării neutralității Republicii Moldova.

Cel de-al treilea compartiment – **EVOLUȚIA STATELOR NEUTRE EUROPENE DREPT EXPERIENȚĂ PENTRU REPUBLICA MOLDOVA** – realizează în baza studiilor de caz o investigație comparativă sub aspect analitico-aplicativ a statelor neutre, Austria, Finlanda, Suedia și Republica Moldova, în cadrul structurii sistemului de securitate internațională contemporană, ce permite de a scoate în evidență dimensiunile europene ale neutralității Republicii Moldova prin prisma evoluției statelor neutre europene.

În subcompartimentul întâi, *Tendențele în schimbarea politicii și statutului de neutralitate al Austriei, Finlandei și Suediei în condițiile Războiului Rece*, metodele selectate se aplică din punct de vedere comparativ și istoric asupra studierii tendințelor în dezvoltarea statelor neutre în Europa, Austria, Finlanda și Suedia, în condițiile Războiului Rece.

În cadrul determinării tendințelor de dezvoltare ale Austriei, Finlandei și Suediei, aplicând prevederile lui K. Waltz, U. Moller și U. Bjereld privind analiza comparativă și sistemică a perioadei anilor 1945-1990, stabilim că statele neutre europene, de fapt, au beneficiat de statutul politic privilegiat neutru. Ele au fost tratate pe arena internațională ca elemente de destindere a tensiunilor geopolitice și de facilitare a interacțiunii între două blocuri ostile. [19] O astfel de poziționare a creat și o imagine pozitivă în societățile statelor neutre europene. [18]

Prin urmare, efectuând analiza comparativă și istorică a statelor neutre europene s-a identificat că structura sistemului internațional bipolar cu natura rivală a paradigmei realismului a fost cauza principală a formării și menținerii neutralității în sec. XX, care ca factor extern a dispărut. În sistemul internațional rival, statele neutre europene s-au adaptat strategic la circumstanțele mediului de securitate internațional, devenind platforme de negocieri între două tabere adversare întru slăbirea tensiunilor internaționale. Statele neutre europene au asigurat securitatea națională prin conceptul a fi „strategic importante”. În această ordine de idei, evoluția statelor neutre studiate nu putea să aibă alte scenarii pozitive din punctul de vedere al analizei contrafactice. În perioada Războiului Rece, statele neutre, Austria, Finlanda și Suedia, au

schimbat percepția asupra conceptului de neutralitate, devenind o categorie politico-juridică a relațiilor internaționale ca stat neutru în timp de pace cu funcții geopolitice respective.

În subcompartimentul al doilea, *Readaptarea strategică a Austriei, Finlandei și Suediei la transformările internaționale în perioada post-Război Rece*, se analizează similitudinile și divergențele problemelor și tendințelor statelor neutre selectate spre investigarea readaptării strategice în cadrul securității internaționale post-Război Rece. Scopul subcapitolului, din punct de vedere metodologic, constă în analiza problemelor principale ale fenomenului studiat întru identificarea cauzelor sistemice, care vor contribui la definirea concluziilor necesare pentru testarea ipotezei tezei de doctor.

În rezultatul transformării sistemului internațional de la bipolaritate la unipolaritate cu solidaritate în Europa în anii '90 ai secolului al XX-lea, statele neutre europene au trecut printr-o perioadă de criză identitară din câteva cauze. Prima a fost pierderea importanței strategice a neutralității în urma disparițiilor polurilor de putere între care neutralitatea a fost menținută ca element strategic important. A doua a fost procesul dezvoltării și promovării securității cooperative și colective cu clauza de solidaritate având două poluri puternice - UE și NATO, fiind numite eurocentrism și euroatlantism. Încercările de a dezvolta securitatea cooperativă regională a constituit un factor complementar. A treia cauză a fost modul de evoluție comunitară a sistemului internațional în Europa, având la bază principiile paradigmatelor neoliberale și neoconstructiviste. Ultima, din punct de vedere moral, nu presupune neutralitate în cadrul solidarității comunitare europene.

În cadrul acestor procese, după cum susține teoria lui K. Waltz, natura structurii sistemului internațional a influențat statele neutre europene să se readapteze la mediul noului sistem internațional transformat și să adere la UE și la programul Parteneriatul pentru Pace al NATO. [43] În același timp, fiecare stat neutru a avut propriul interes național în procesele descrise. Totuși investigațiile asupra Austriei, Finlandei și Suediei cu ajutorul *mecanismului feedback* a demonstrat că ele nu au abandonat clauza neutralității, dar au menținut politica de neutralitate militară pentru că ea a fost considerată una beneficiară pentru publicul intern.

Actualmente, în contextul securității internaționale contemporane, cauzele interne prevalează asupra cauzelor externe din trecut și anume – înrădăcinarea politicii de neutralitate în identitatea de neutralitate și calea de dezvoltare dependentă de aspectele istorice ale acestor state. Statele europene studiate continuă să fie neutre din punct de vedere militar, dar din punct de vedere politic – solidare cu UE și, parțial, cu NATO. În acest context, ex-cancelarul Austriei, Wolfgang Schüssel, a afirmat că „neutralitatea țării sale este un concept vechi”. [30, p. 6] O problemă importantă, la care nu este oferit un răspuns de către autoritățile austriece, finlandeze și

suedeze, este cum vor fi implementate practic clauzele Tratatului UE privind apărarea mutuală în Europa și cum vor reacționa statele neutre la pericolele transnaționale în cadrul noului sistem internațional. În ansamblu, experiența politică a statelor neutre europene servește drept bază pentru autoritățile Republicii Moldova în vederea perceperii esenței și particularităților statutului de neutralitate permanentă pe arena geopolitică, precum și în asigurarea securității naționale.

În subcompartimentul al treilea, *Specificul statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova*, sunt cercetate bazele politico-juridice care stabilesc statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova. [5; 10] Sunt analizate pozițiile organizațiilor internaționale (ONU, OSCE, NATO), precum și abordările experților naționali și străini din domeniul juridic și politic privind necesitatea și condiționalitatea existenței, viabilitatea și funcționalitatea, vulnerabilitatea și perspectivele acestui statut în condițiile contemporane. [4; 11]

Comparativ cu statele neutre europene studiate necesitatea adoptării statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova reprezintă mai mult o tactică internă, decât o presiune externă. Neutralitatea Republicii Moldova, nefiind recunoscută la nivel internațional, nu a devenit o cultură națională și nu a creat calea istorică de identitate națională ca să influențeze acest sentiment extensiv în rândul populației și în politica externă. [16] Putem trata că instituționalizarea statutului de neutralitate permanentă în Republica Moldova a fost consecința nerealizării scopului de a deveni zonă demilitarizată, stipulată în art. 12 al Declarației de Suveranitate din 23.06.1990. [7]

Cercetările viziunilor experților și reprezentanților clasei politice privind subiectul studiat au depistat două puncte de vedere diametral opuse. Primul punct de vedere susținut de directorul IESP V. Cibotaru, ex-ministrul Apărării V. Marinuța, expertul IPP I. Pîntea, analistul politic V. Croitoru este că, în condițiile proximității geografice a țării cu Europa, identității istorice europene, legăturii etnoistorice cu România (membru NATO și UE), Republica Moldova are destinul să fie solidară cu UE prin devenirea eventuală a unui stat membru pe deplin, respectiv să abandoneze statutul neutru. [4] Al doilea punct de vedere este expus de ex-Prim-Ministrul Republicii Moldova, I. Leancă, și împărtășit în linii mari de ex-viceministru al afacerilor externe V. Chiveri, analistul politic B. Țârdea, expertul IDIS Viitorul C. Ciurea. În viziunea lor păstrarea statutului de neutralitate permanentă timp cât mai îndelungat va asigura stabilitatea regională prin diminuarea tensiunilor geopolitice. O astfel de strategie va fundamenta independența și suveranitatea Republicii Moldova prin sporirea capacităților statului de a rezista la orice presiuni externe. [26]

Conform bazelor teoretico-conceptuale identificate, Republica Moldova este clasificată ca un stat neutru în timp de pace. În baza acestor prevederi, reiese că Republica Moldova, având

un statut de neutralitate permanentă stipulat în constituție, care prevede obligativitatea absolută, preponderent apare ca un stat cu o politică de neutralitate având principiul selectiv. În acest context, funcția internațională a Republicii Moldova, ca stat neutru, este de a slăbi tensiunile geopolitice potențiale. Restul funcțiilor identificate nu pot fi atribuite Republicii Moldova. [17]

Corespunzător, specificul statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova rezidă în principiul de a conduce o politică de neutralitate în timp de pace pentru a rămâne neutră în timpul unui eventual conflict geopolitic. Aceasta reiese din argumentul că nu există un acord geopolitic între puterile mari sau o decizie a ONU sau a OSCE privind recunoașterea și garantarea neutralității Republicii Moldova. În acest context, specificul poziției Republicii Moldova presupune o politică de neamestec în disensiunile puterilor mari pe arena internațională și convingerea actorilor internaționali că ei la fel beneficiază de neutralitatea Republicii Moldova. În aceste condiții, specificul statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova rezidă și în dilema politică - solidaritate cu partenerii (EU, CSI) *versus* angajament de neutralitate. [17] Momentul istoric constă în faptul că Republica Moldova din nou se apropie de a fi la intersecția intereselor geopolitice. [40]

În concluzii la compartimentul trei sunt scoase în evidență factorii de influență, tendințele și perspectivele viabile ale politicilor de neutralitate ale statelor europene în fiecare caz aparte, precum și în ansamblu. Prim, politica de neutralitate a Austriei, Finlandei și Suediei a avut mai mulți factori și cauze istorice, însă structura sistemului internațional bipolar cu natura rivală a neorealismului, Războiul Rece, a fost cauza principală a menținerii neutralității în sec. al XX-lea; doi, structura sistemului respectiv a mai avut un factor, pericolul comunismului, care putea fi promovat de polul de putere al aceluși sistem internațional, URSS; trei, în cadrul sistemului internațional bipolar, statele neutre europene s-au adaptat strategic la circumstanțele mediului de securitate, devenind platforme de negocieri între două tabere adverse întru diminuarea tensiunilor internaționale, devenind strategic importante și securizate.

Tendențele noi ale evoluției statelor neutre europene în condițiile securității internaționale contemporane sunt similare: în rezultatul transformării structurii sistemului internațional european, statele neutre europene studiate au trecut printr-o perioadă de criză identitară a neutralității; natura nouă a structurii sistemului internațional a influențat Austria, Finlanda și Suedia să se readapteze strategic la mediul noului sistem internațional, promovând o politică de schimbare spre o neutralitate de cooperare cu solidaritate și factorul nealinierii militare. Cauzele interne pentru menținerea politicii de neutralitate de către Austria, Finlanda și Suedia prevalează, actualmente, asupra cauzelor externe din trecut. Acest paradox este calificat ca fenomenul înrădăcinării politicii de neutralitate în identitatea de neutralitate, pe calea dezvoltării dependente

a acestor state de memoria îndelungată în rândul populației. Statele studiate continuă să fie neutre din punct de vedere militar, dar politic – solidare cu UE și NATO.

Experiența Austriei, Finlandei și Suediei este utilă pentru Republica Moldova, care astăzi se află din punct de vedere geopolitic la frontiera a două structuri internaționale sistemice și competitive, ce produc tendințe similare cu perioada Războiului Rece. Republica Moldova, ca stat neutru, este un caz mai specific în practica relațiilor internaționale contemporane în comparație cu statele neutre europene din următoarele motive: plasamentele geopolitice diferă; proclamarea neutralității s-a produs în contexte istorice diferite cu scopuri politice și beneficii de garanții externe diferite; situațiile politice interne diferă: omogenitatea politică a statelor neutre europene versus instabilitatea Republicii Moldova, cu un conflict secesionist; nivelul de dezvoltare economică la fel diferă; lipsa de dispute între statele neutre europene cu vecinii, ce ar prezenta un risc ascuns pentru securitatea națională.

Cel de-al patrulea compartiment – **IMPACTUL SCHIMBĂRILOR DIN SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ ASUPRA STATELOR NEUTRE EUROPENE: CONSIDERENTE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA** – este de factură aplicativă și de pronostic, care testează ipoteza lucrării și anume – că statele neutre europene, având o capacitate geopolitică modestă, sunt influențate de schimbările paradigmatică ale structurii sistemului internațional.

În subcompartimentul întâi, *Efectele structurilor sistemice noi ale securității internaționale contemporane asupra statelor neutre europene*, sunt analizate rezultatele transformării structurii sistemului internațional și a mediului de securitate internațională contemporană prin aplicarea paradigmei relațiilor internaționale. Se identifică nivelul de efect al amenințărilor globale apărute asupra structurii paradigmatică a sistemului internațional și mediului de securitate internațională în Europa. Respectiv, se concluzionează asupra naturii structurii sistemului internațional și modului de influențare a politicii de neutralitate în Europa.

Astfel, caracterul afacerilor internaționale în arealul european s-a transformat paradigmatic din neorealist în neoliberal. Ca rezultat, structura sistemică internațională stabilită în Europa produce efecte asupra statelor neutre europene din motivul că are norme, valori, reguli și mecanisme de luare a deciziilor comune. Factorul euroatlantic (NATO) va rămâne unul esențial în Europa, în special, după conflictul din Ucraina din 2014-15, crizele din statele bazinului Mării Mediterane, criza din Siria și influxul necontrolat al refugiaților în Europa din 2015, ceea ce va fi mai dificil de gestionat fără suportul statelor continentului nord-american. [39]

Pentru Republica Moldova, ca stat neutru, este important să perceapă că în circumstanțele contemporane, în regiunea Europei de Est evoluează două structuri sistemice internaționale, care sunt promovate de poluri de putere, UE/NATO și Federația Rusă/CSI. Aceste structuri au diferite

regimuri internaționale. Astfel, reieșind din argumentul că structurile internaționale manifestă tendințe de extindere, cooperare și competiție, conflictele de interes cu rivalități între structurile identificate nu sunt excluse. Totodată, este de menționat faptul că Federația Rusă [24] urmărește intențiile UE sau NATO, în proximitatea sa geografică, cu suspiciuni și le consideră drept un risc potențial pentru securitatea națională. [27] Din această cauză, analiza perspectivelor statelor neutre Austria, Finlanda și Suedia, precum și ale Republicii Moldova, este important să fie efectuată prin prisma structurilor existente ale sistemului internațional.

În subcompartimentul al doilea, *Perspectivile manifestării Austriei, Finlandei și Suediei în cadrul securității internaționale contemporane ca previziune pentru Republica Moldova*, se identifică perspectivele statelor neutre europene în cadrul schimbărilor mediului securității internaționale și a structurii transformate a sistemului european în contextul paradigmei neoliberale și principiilor neoconstructiviste ale comunității de state, ce vor influența identitățile neutre ale statelor europene spre o identitate colectivă de solidaritate, respectiv spre modificarea politicii de neutralitate. Această structură este reflecția regimului internațional, care constrânge statele neutre în acțiunile lor privind politica externă.

Perspectivile Austriei, Finlandei și Suediei, precum și ale Republicii Moldova, în cadrul securității internaționale contemporane, vor fi diferite din cauza că structurile sistemice în arealurile geopolitice studiate posedă diferite regimuri internaționale, efectele cărora asupra statelor naționale sunt diferite. În cadrul arealului european s-a stabilit o structură a sistemului internațional, cu un regim internațional paradigmatic neoliberal, cu elemente neoconstructiviste accentuate, sub forma principală de UE, completată de alte instituții internaționale europene, ce se află într-o interdependență internațională complexă. Acest regim cu elemente sociale, în cazul continuării status quo-ului în mediul securității internaționale, va influența, în acest areal, identitățile statelor-membre ale UE, inclusiv ale celor neutre, spre una colectivă europeană. Ultima va modifica politicile de neutralitate. Republica Moldova nu se va confrunta cu un astfel de efect din cauza parcursului de tranziție și a necesității adaptării strategice la transformările din cadrul structurii sistemului internațional/mediului de securitate internațională în arealul său.

În acest context, structura sistemului internațional european, cu pilonii UE și NATO, posedă toate caracteristicile să fie clasificată ca o comunitate de securitate. Totodată, structura sistemului internațional european, cu regim internațional, cu valori, principii și norme, a stabilit interdependența complexă internațională, care are reguli și mecanisme decizionale comune, ce influențează comportamentul statelor europene și, cu timpul, modifică identitățile statelor spre una colectivă europeană și solidară. Respectiv, ideea colectivă europeană va fi reflectată tot mai mult în politicile externe ale statelor europene, care vor deveni și partea răspunsului colectiv al

UE în cadrul mediului de securitate internațională contemporană. După cum a declarat Ambasadorul Finlandei la UE, dl Aapo Polho, „Finlanda, după ce a devenit membru al UE, nu mai este un stat neutru. Finlanda nu aderă la blocuri militare, dar este solidară cu UE”. [12]

În subcompartimentul al treilea, ***Funcționalitatea statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova în asigurarea securității naționale***, reieșind din analiza concluziilor investigațiilor statelor neutre europene, se efectuează un studiu comparativ în vederea determinării funcționalității politicii de neutralitate a Republicii Moldova în asigurarea securității naționale. Ca rezultat, se propune strategia optimă pentru politica de securitate a Republicii Moldova. În situația în care structura sistemului internațional european, fiind de natură paradigmatică neoliberală, asigură protecția statelor neutre europene în fata mediului de securitate internațională, Republica Moldova se află într-o situație diferită. Prima, statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova dispune de ontologie în procesul dezvoltării independenței și suveranității față de URSS/Rusia. A doua, Republica Moldova, fiind în cadrul structurii sistemului internațional postsovietic, de mai mult de 20 de ani după declararea independenței, nu a fost influențată de principii, valori și norme, care ar afecta profund identitatea națională, cum este cazul unui membru al UE. [37] A treia, perioada respectivă a fost prea scurtă pentru a crea o identitate neutră căii dependenței istorice. [38]

Efectuând doar o vizualizare comparativă a interacțiunilor Republicii Moldova în baza experienței statelor neutre europene prin legătura cu mediul de securitate internațional – politica externă și cu *mecanismul de feedback strategic și adecvat*, autorul conchide că statutul de neutralitate permanentă, ca instrument strategic de securizare deplină a statului, a adus beneficii limitate interesului național. Cauzele principale ale unei astfel de concluzii constă în următoarele. În primul rând, nici un actor sau o organizație internațională nu a recunoscut oficial statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova. În al doilea rând, actorii internaționali continuă să perceapă mediul securității internaționale ca unul constrâns parțial, în care există flexibilitatea la o unilateralitate pe plan extern. [31, p. 4]

În astfel de condiții internaționale, Republica Moldova, fiind membru al CSI, al altor organizații și inițiative internaționale europene și al bazinului Mării Negre, trebuie să estimeze efectele procesului de aprofundare a cooperării cu UE și cu NATO. Argumentul principal este că Republica Moldova nu are capacități suficiente pentru a garanta securitatea națională prin conceptul de neutralitate. Totodată, statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova nu este garantat internațional și instituțional, cum este cazul Austriei, Finlandei și al Suediei.

Totodată, studiind experiențele interacțiunii statelor neutre europene, anume în condițiile structurilor sistemului internațional, prin prisma paradigelor relațiilor internaționale, constatăm

că cea mai apropiată analogie pentru Republica Moldova poate fi considerată cazul Finlandei. De fapt, Republica Moldova va fi nevoită să adapteze cerințele ambelor structuri internaționale sistemice și să promoveze o politică externă adecvată și diplomatică. Această recomandare poate fi numită și pauză strategică pentru adaptarea la mediul de securitate internațională și minimalizarea vulnerabilităților statului.

În concluzii la compartimentul patru se menționează, că, urmare a transformărilor din arealul european, în care sunt situate statele europene neutre analizate, s-a format structura sistemică internațională cu regim internațional neoliberal instituționalizat în configurația UE și NATO. Acest regim are la bază principii, valori și norme neoliberale care determină regulile și deciziile privind securitatea națională și internațională. Ca rezultat, caracterul relațiilor internaționale în arealul european s-a transformat din paradigma neorealistă în cea neoliberală, și sau format efectele noi de influență asupra statelor neutre europene, diferite de sistemul bipolar.

Astfel, Austria, Finlanda și Suedia, în cazul continuării status quo-ului internațional, vor suporta următoarele efecte din partea structurii sistemului european: aprofundarea relațiilor interstatale în interdependența complexă cu interacțiuni intense în Europa, ce creează canale sociale multiple de interacțiune; modificarea treptată a identității statelor neutre spre una colectivă europeană cu ideea solidarității; schimbarea atitudinii societăților față de securitatea europeană; creșterea încrederii în garanțiile răspunsului colectiv la provocările de securitate.

Republica Moldova se află în arealului geopolitic unde se intersectează două structuri internaționale competitive, având diferite naturi paradigmatic: europeană și postsovietică. Considerând sensibilitatea și vulnerabilitatea Republicii Moldova față de Federația Rusă (pol de putere al sistemului postsovietic), neutralitatea Republicii Moldova, ca concept politico-juridic, funcțional, încă nu și-a atins scopul principal pentru asigurarea securității. Neutralitatea Republicii Moldova este conceptual mai aproape de conținutul și rolul neutralității Finlandei. Reieșind din aceste considerente, Republica Moldova are destinul să evite riscurile la adresa securității prin promovarea unei politici de neutralitate active și solidare.

În consecință, funcționalitatea neutralității permanente a Republicii Moldova va depinde de abilitățile guvernării de a implementa o politică externă neutră echilibrată, identificând garanții internaționale pentru securitatea națională, precum și sporind capacitatea statală, implicând economia națională în interdependența complexă internațională, evitând atragerea în ciocnirile geopolitice. Republica Moldova are nevoie de o politică orientată spre identificarea oportunității geopolitice în interesul național și creșterea rolului activ în organizațiile internaționale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studiul temei propuse pentru cercetare **Neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre** a permis autorului să soluționeze *problema științifică importantă înaintată spre susținere*. În rezultatul cercetării efectuate au fost determinate perspectivele de funcționalitate ale neutralității permanente a Republicii Moldova prin generalizarea performanței și incertitudinilor statelor neutre europene în mediul contemporan al securității internaționale, și stabilite considerente strategice pentru asigurarea politicii naționale de securitate. Contribuția autorului în soluționarea problemei științifice abordate este argumentată de caracterul inovator al lucrării prezentate, de semnificația teoretică și valoarea aplicativă a studiului realizat. Cercetarea teoretică cu caracter original a neutralității Republicii Moldova constituie un **avantaj** științific prin abordarea multidimensională a evoluției statelor neutre europene în contextul transformărilor paradigmatică ale sistemului internațional și ale mediului de securitate internațională contemporană, care continuă să producă efecte nemijlocit asupra statutului de neutralitate și politicilor de securitate ale statelor neutre europene. Metodologia elaborată și aplicată în prezenta lucrare a scos în evidență semnificația ei teoretică în dezvoltarea studiilor strategice de securitate prin abordarea politologică, teoretico-conceptuală și analitico-aplicativă în formă de studiu de caz al manifestărilor statutului de neutralitate a Republicii Moldova și studiu comparativ al politicilor de securitate ale statelor neutre europene în constrângere directă de dezvoltare a structurii sistemului de securitate internațională în contextul teoriei relațiilor internaționale. **Valoarea aplicativă** a lucrării rezidă din evaluarea specificului manifestării și funcționalității neutralității permanente a Republicii Moldova. Rezultatele cercetării, concluziile și recomandările sintetizate pot servi ca punct de reper pentru factorii de decizie în elaborarea politicii externe și de securitate și pot fi utilizate de cadrele didactice drept un suport teoretic și empiric la elaborarea cursurilor universitare și cercetărilor ulterioare ale diferitor aspecte vizând funcționalitatea statutului de neutralitate, manifestarea statelor neutre în sistemul european de securitate, perspectivele neutralității Republicii Moldova în promovarea politicii naționale de securitate luând în considerație experiența evoluției statelor neutre europene.

Rezultatele obținute au permis autorului să formuleze următoarele **concluzii**:

1. Prin abordarea teoretico-conceptuală a conceptului de neutralitate, statelor neutre și categoriilor adiacente din punct de vedere politologic, s-a formulat mai exact două categorii politico-juridice care determină conținutul și formele statelor neutre contemporane: *statutul de neutralitate permanentă* cu principiul obligativității juridice absolute în timp de război și *politica de neutralitate* cu principiul selectiv, care reflectă strategia statului privind păstrarea neutralității

în fața potențialului conflict internațional. Statele neutre în timp de pace, în calitate de categorie a științelor politice, au fost dezvoltate mai mult în Europa în perioada Războiului Rece. A fost argumentat că neutralitatea statelor poate fi manifestată în trei concepte majore: *neutralismul* – o stare de politică promovată de stat, *neutralitatea* – un concept legal, *neutralizarea* – o formă politico-juridică, fiecare dintre ele având propriile subforme.

2. Dimensiunea europeană a neutralității Republicii Moldova a devenit vizibilă prin cercetarea evoluției și tendințelor în schimbarea politicii și statutului de neutralitate ale statelor neutre europene supuse studiului analitico-comparat - Austriei, Finlandei și Suediei. S-a depistat că anume structura sistemului internațional bipolar, Războiul Rece, cu natura rivală a paradigmei neorealismului, a fost cauza principală a formării și menținerii neutralității în sec. al XX-lea, care în calitate de factor extern astăzi a dispărut. În sistemul internațional rival, statele neutre europene s-au adaptat strategic la circumstanțele mediului de securitate internațională, devenind platforme de negocieri între două tabere adverse, prin politica de a fi strategic importante. În perioada post-Război Rece, sistemul internațional în Europa s-a transformat în unipolaritate cu solidaritate, ce a provocat o criză identitară și statutară a neutralității Austriei, Finlandei și Suediei, fiind numită și *paradox* al relațiilor internaționale.

3. Analiza situației actuale a statelor neutre europene cu aplicarea metodologiei *mecanismul feedback al neutralității ca idee politico-instituțională* a demonstrat că statele selectate pentru studiu de caz și comparat, Austria, Finlanda și Suedia, devenind politic solidare cu UE și, parțial, cu NATO, au menținut politica de neutralitate militară (militari nealiniați), fiind considerată una benefică pentru publicul intern. În perioada recentă, interesele interne ale statelor neutre europene prevalează asupra factorilor externi din trecutul politicii lor de neutralitate. Acest fenomen este numit drept înrădăcinarea politicii de neutralitate în identitatea națională de neutralitate și calea de dezvoltare a dependenței de neutralitate.

4. Determinând rezultatul reconfigurării structurilor sistemului internațional în spațiile european, euroatlantic și postsovietic, s-a constatat că grație transformărilor în arealul european, în care sunt poziționate statele europene neutre, structura sistemului internațional a devenit una interdependentă complexă în formă de regim internațional instituționalizat în UE, NATO și alte organizații internaționale, care, având la bază principii, valori și norme neolibérale, determină reguli și decizii respective privind securitatea națională și internațională. Ca urmare, structura europeană sistemică cu regim internațional neoliberal, parțial cu criterii neoconstructiviste, produce efecte noi asupra statelor neutre europene studiate.

5. Estimând perspectivele politicilor statelor neutre europene în cadrul structurilor securității internaționale transformate cu regim internațional neoliberal, s-a prognozat că Austria,

Finlanda și Suedia vor avea de suportat următoarele efecte: aprofundarea relațiilor interstatale în interdependența complexă a interacțiunii active în Europa, tot mai multilaterală și diversificată; transformarea treptată a identității statelor neutre europene în una colectivă europeană de solidaritate, ce va schimba atitudinea populației față de Politica de Securitate și Apărare Europeană Comună; activizarea rolului statelor neutre europene pe arena internațională, realizând garanțiile colective credibile pentru securitatea națională privind răspunsul la provocările mediului de securitate internațională; modernizarea politicilor de neutralitate ale statelor europene, cu aprofundarea caracterului simbolic, tradițional și socio-cultural.

6. Studiind experiența și perspectivele identificate ale statelor neutre europene, au fost formulate următoarele considerente esențiale pentru Republica Moldova:

- Republica Moldova, aflându-se într-o structură diferită a sistemului internațional în comparație cu statele neutre studiate, are nevoie să estimeze efectele procesului de aprofundare a cooperării cu UE și NATO din lipsa garanțiilor de facto pentru neutralitatea sa;

- spre deosebire de alegerea independentă în formarea politicii de neutralitate a statelor neutre europene studiate, realizarea statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova este supusă monitorizării din partea Federației Ruse;

- neutralitatea Republicii Moldova la etapa actuală are un caracter ambiguu: pe de o parte ea nu permite de a folosi pârghii efective pentru un răspuns colectiv al unei organizații internaționale la provocările mediului de securitate internațională contemporană, iar pe de altă parte în această situație statutul de neutralitate reprezintă un instrument de securitate ca garanție concret-istorică la amenințările politico-militare, situație care a fost depășită în istoria statelor neutre europene;

- pentru actualizarea funcționalității statutului de neutralitate permanentă și manifestărilor politicii de neutralitate în spațiul intern și extern al Republicii Moldova, îndeosebi în situații sensibile, poate fi utilă experiența neutralității Finlandei, care a reușit să devină membru al UE cu drepturi depline păstrând clauza neutralității;

- politica de neutralitate optimală pentru Republica Moldova din experiența statelor neutre europene este o pauză strategică pentru adaptarea la mediul de securitate internațională, minimalizarea vulnerabilităților statului prin sporirea capacității statale, identificarea oportunității geopolitice pentru garanțiile securității naționale și creșterea rolului activ în organizațiile internaționale în baza principiului de neutralitate cooperativă sau modificarea statutului de neutralitate permanentă și aderarea la un sistem de apărare colectivă, de perspectivă.

În baza rezultatelor obținute, autorul formulează următoarele **recomandări**:

1. Structurile de guvernare ale Republicii Moldova urmează să inițieze discuții naționale privind manifestările și funcționalitatea în politica externă, internă și de securitate a statutului de neutralitate permanentă cu participarea largă a clasei de guvernare, politicienilor, savanților, societății civile, partidelor politice, experților independenți.
2. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Ministerul Apărării să includă reprezentanții științei academice din Republica Moldova în procesul elaborării programelor analitico-aplicative ale UE și NATO pentru a studia efectele structurii sistemului internațional cu caracter neoliberal asupra ideii neutralității și identității Republicii Moldova, în scopul formulării perspectivelor.
3. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Ministerul Apărării să atragă cercetătorii mediului academic și experții societății civile în procesul implementării prevederilor Acordului de Asociere cu UE și Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului cu NATO, referitor la politica externă și de securitate, care vor aborda și aspectul neutralității.

Perspectivile cercetării problemei științifice constau în aprofundarea investigațiilor studiilor de securitate vizând prognozarea efectelor globalizării în arealul european. Aprofundarea cercetărilor politologice referitor la aspectele sociale ale statelor neutre europene va contribui la stabilirea perspectivelor dezvoltării situației interne și evoluției identității. Este important de estimat particularitățile schimbării identității neutre spre una colectivă a comunității de state și a comunității de securitate în contextul interacțiunii în structura sistemului internațional european.

BIBLIOGRAFIE

1. Androne A. F. Țările neutre europene și politica externă și de securitate comună. București, 2006. 67 p.
2. Banu L., Ionescu O.R.I. Neutralitatea statelor și dreptul internațional. În: „Studii de Drept Românesc,” București, an. 21 (55), nr. 3, 07-09.2009, p. 287-296.
3. Beniuc V., Rusnac Gh. Conceptele și noțiunile de baza ale diplomației. Dicționar. Chișinău: Tipografia Centrală, 1998. 190 p.
4. Călugăreanu V. Viziunile noului ministru al Apărării de la Chișinău. Minciuna neutralității din Constituția Moldovei. Portal de noutăți „Deutsche Welle”, <http://www.dw.com/ro/viziunile-noului-ministru-al-ap%C4%83r%C4%83rii-de-la-chi%C8%99in%C4%83u/a-18272179> (vizitat 02.11.2015).
5. Constituția Republicii Moldova. Chișinău: Moldpres, 2000. 63 p.
6. Chifu Iu. Neutralitatea. Între mit, imagine și realitate. În: „Inosfera,” revistă de studii de securitate și informații pentru apărare a DGIA a României, anul I, nr. 4, 2009, p. 9-17.
7. Declarația de suveranitate a Republicii Sovietice Socialiste Moldova nr. 148-XII din 23.06.1990. Chișinău, 1990.
8. Dorul O. Neutralitatea - parte componentă a sistemului de securitate colectivă: Autoreferat tezei de doctor (12.00.10), Chișinău, 2008. 23 p.
9. Gămurari V. Trăsăturile definiției ale instituției neutralității în raport cu suveranitatea de stat. În: Revista Avocatul poporului: Colegiul Avocaților din R. Moldova, 2003, nr.11-12, p.22-25.
10. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 153 din 15.07.2011 pentru aprobarea Strategiei de Securitate Națională a Republicii Moldova. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-175, art. 499, 14.10.2011.
11. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 99 din 14.05.2015 privind crearea grupului de lucru pentru analizarea aspectelor juridico-constituționale și elaborarea proiectului de lege privind statutul de neutralitate permanentă al Republicii Moldova. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 131-138, art. 252, 2015.
12. Interviu al Ambasadorului Finlandei la NATO și UE, domnul Aapo Polho, noiembrie 2008. http://www.nato.int/docu/review/2008/08/VID_ICELAND_AMBASSADOR/EN/index.htm (vizitat 02.02.2015).
13. Lavric A. Problema neutralității Republicii Moldova în contextul asigurării securității sale. În: Studia Securitatis, Sibiu, 2012, p. 72-74.
14. Mija V. Conceptele de neutralitate în relațiile internaționale. În: Revista Științifică „Moldoscopie”, nr. I (LXIV), 2014. Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2014, p. 108-118.
15. Mija V. Statutul statelor neutre europene în cadrul securității internaționale contemporane. În: Rezumatele ale Comunicărilor la Conferința științifică „INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE,” Chișinău, 26-28 septembrie 2013, p. 236-239.
16. Mija V. Riscurile și beneficiile neutralității Republicii Moldova în contextul cooperării cu NATO. Conferința Internațională „Viitorul Parteneriatului Republica Moldova – NATO în condițiile noilor provocări regionale,” CID NATO, Chișinău, 3 iunie 2015. 10 p. <http://nato.md/riscurile-si-beneficiile-neutralitatii-republicii-moldova-in-contextul-cooperarii-cu-nato/>.
17. Mija V. Riscuri contemporane la adresa securității naționale a Republicii Moldova. În: Materialele ale Conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative „Știința politică și societatea în schimbare,” 13 noiembrie 2015, Chișinău: CEP USM, 2015, p. 609-618.
18. Mija V. Evoluția statelor neutre din Europa în cadrul sistemului internațional bipolar. În: „Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice,” nr. 1 (164), Chișinău, 2014, p. 182-192.
19. Mija V. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) – ideile generale, principiile și interesele ce ghidează procesul. În: Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică”, aprilie-iunie 2010, nr. 2 (66), Chișinău, 2010, p. 173-181.
20. Osmochescu N. Neutralitate permanentă - instituție de drept constituțional și de drept internațional public. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2005, nr. 2, p. 2-7.

21. Кондаков А. В. Постоянный нейтралитет в международном праве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук, Москва: МГИМО МИД России, 2002. 32 с.
22. Кружков В. А. Нейтралитет в европейском политическом поле. В: «Международная жизнь», 2000, № 6, с. 60-69.
23. Прусаков Ю. Постоянный нейтралитет в международном праве. Москва, 1966. 174 с.
24. Путин В. В. Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. Мюнхен, 10 февраля 2007. http://archive.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml (vizitat 03.10.2014).
25. Троекуров Е.Р. Нейтралитет как институт международного права. Право и политика: Научный юридический журнал. № 1 (97), Москва, 2008, с. 91-102.
26. „Юрий Лянкэ: Молдавия в НАТО не вступит и сохранит нейтралитет”. РИА НОВОСТИ, 27.11.2014. <http://ria.ru/interview/20141127/1035434646.html> (vizitat 02.11.2015).
27. Asmus R. D. A Little War That Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West. Palgrave MacMillan, 2010. 254 p.
28. Bissell R., Gasteyger C. The Missing Link: West European Neutrals and Regional Security. Duke University Press, 1990. 320 p.
29. Cohen R., Mihalka M. Cooperative Security: New Horizons for International Order. European Center for Security Studies George C. Marshall, Paper nr. 3, 2001. 79 p.
30. Erlanger S. World Briefing Europe: Austria: Neutral is Old-Fangled, Leaders Says. In: The New York Times, 27 October 2001, p. 6.
31. Friedman G. The Next 100 Years. A Forecast for the 21st Century. Doubleday, 2009. 253 p.
32. Gustenau G. Towards a common European policy on security and defense: an Austrian view of challenges for the „post-neutrals.” European Union Institute for Security Studies, Occasional Paper nr. 09, 01 October 1999. 12 p.
33. Jervis R. Security Regimes. In: Krasner S.D. et all. International Regimes. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, p. 173-194.
34. Keohane, R. and Nye, J. Power and Interdependence. World Politics in Transition, Harvard: Little, Brown and Company, 1977. 273 p.
35. Krasner S. D. et all. International Regimes. Ithaca: Cornell University Press, 1983. 372 p.
36. Kruzal J., Haltzel M. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Non-aligned States. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1989. 347 p.
37. Mija V., Teosa V. European cooperative security system and complex interdependence. In: Materialele conferinței internaționale științifice „The EU as a model of soft power in the Eastern neighbourhood,” R. FRUNZA, G. C. PASCARIU, T. MOGA (coord.), 15-17 May 2013, Iași: Centrul de Studii Europene, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, 2013, p. 143-155.
38. Mija V., Teosa V. International Security Organizations: from Community Building to Identity Formation. In: Materialele ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională „Teoria și practica administrării publice”, 23 mai 2014, Com.org.: Oleg Balan [et al.], Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014, p.119-121.
39. Mija V., Teosa V. Is the Complex Interdependence the Last Evolution of Globalization? In: Materialele Conferinței Internaționale Științifice „Political Science, International Relations and Security Studies”, Ediția VIII, Sibiu, May 23-25, 2014. Sibiu: Universitatea Lucian Blaga, 2014, p. 165-175.
40. Mija V. A Solution to Moldova's Transdnestrian Conflict: Regional Complex Interdependence. Master Degree Thesis. Monterey: US Naval Post Graduate School, June 2003. 103 p.
41. Moller U., Bjereld U. Beyond Neutrality? Public opinion and the Issue of Military Non-Alignment in Three Post-Neutral EU Members States. Chicago, 28.03.2007. 27 p.
42. Ojanen H. (ed). Neutrality and non-alignment in Europe today. Finish Institute of International Affairs (FIIA) Report 6: Otamedia Oy, Espoo, 2003. 72 p.
43. Waltz K. Theory of International Politics. Berkeley: University of California, 1979. 251 p.
44. Wendt A. Constructing International Politics. In: International Security, v.20 nr. 1, 95, p. 71-81.

Lucrări și comunicări științifice ale autorului

Articole în culegeri internaționale

1. Mija V. A Solution to Moldova's Transdnestrian Conflict: Regional Complex Interdependence. Master Degree Thesis. Monterey: US Naval Post Graduate School, Junie 2003. 103 p. **ISBN-10:** 1423501020, **ISBN-13:** 978-1423501022.[On-line]: <http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2003/Jun/03Jun_Mija.pdf>, <<http://www.amazon.com/Solution-Moldovas-Transdnestrian-Conflict-Interdependence/dp/1423501020>>(**Teza de master în securitatea internațională**).
2. Mija V., Molodilo D. The impact of the Partnership for Peace on civil-military relations: Moldova. In: The Routledge Handbook on Civil-Military Relations, ed. Thomas C. Bruneau, Florina Cristina Matei, Routledge: 2012, **ISBN:** 978-0-415-78273-9, **ISBN:** 978-0-203-10527-6, p. 331-342.[On-line]: <<http://www.routledge.com/books/details/9780415782739/>>.

Articole în reviste de circulație internațională

1. Mija V. Evoluția statelor neutre din Europa în cadrul sistemului internațional bipolar. În: „Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice,” nr. 1 (164), Chișinău, 2014; Categoria B, **ISSN:** 1857-2294, p. 182-192. [On-line]: <http://iiesp.asm.md/wp-content/uploads/2010/12/Revista_Filosofie-Sociologie.pdf>.
2. Mija V. Conceptele de neutralitate în relațiile internaționale. În: Revista Științifică Trimestrială „Moldoscopie” (Probleme de analiză politică), nr. I (LXIV), 2014. Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2014, **ISSN:** 1812 – 2566, p. 108-118. [On-line]: <<http://uspee.md/images/reviste/moldoscopie/M64.pdf>>.

Articole în culegeri naționale

1. Mija V. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) – ideile generale, principiile și interesele ce ghidează procesul. În: Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică”, aprilie-iunie 2010, nr. 2 (66), Chișinău, 2010; **ISSN** 1813-8489, Categoria C, p. 173- 181. [On-line]:<http://aap.gov.md/attachments/Publicatii/Revista/Revista_Administrarea_public_aprilie-septembrie_2010_nr._2-3_66-67.pdf>.

Materiale ale comunicărilor științifice

1. Mija V., Teosa V. European cooperative security system and complex interdependence. În: Materialele conferinței internaționale științifice „The EU as a model of soft power in the Eastern neighbourhood,” R. FRUNZĂ, G. C. PASCARIU, T. MOGA (coord.), 15-17 May 2013, Iași: Centrul de Studii Europene, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, 2013, **ISBN:** 978-973-703-892-0, p. 143-155. [Online]: <http://www.cse.uaic.ro/Jean_Monnet/Volum%20EURINT%202013_oct_v2.pdf>.
2. Mija V. Statutul statelor neutre europene în cadrul securității internaționale contemporane. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare,” Chișinău, 26-28 septembrie 2013, **ISBN:** 978-9975-71-414-3, p. 236-239.[On-line]:<<http://usm.md/wp-content/uploads/2013/09/Programul-Conferintei.pdf>>.
3. Mija V., Teosa V. International Security Organizations: from Community Building to Identity Formation. În: Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională „Teoria și practica administrării publice,” 23 mai 2014, Com. org.: Oleg

- Balan [et al.], Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014, **ISBN:** 978-9975-4241-9-6, p.119-121.
4. Mija V., Teosa V. Is the Complex Interdependence the last Evolution of Globalization? În: Materiale ale Conferinței Internaționale Științifice „Political Science, International Relations and Security Studies,” Ediția VIII, Sibiu, 23-25 May 2014. Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga,” 2014, **ISBN:** 2343-7774, p.165-175.
[On-line]: <<http://conferences.ulbsibiu.ro/crissp/book%20of%20abstracts%202.pdf>>
 5. Mija V. Riscuri contemporane la adresa securității naționale a Republicii Moldova. În: Materiale ale Conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative „Știința politică și societatea în schimbare,” 13 noiembrie 2015, Chișinău: CEP USM, 2015, p. 609-618. **ISBN:** 978-9975-71-721-2.
 6. Mija V. Riscurile și beneficiile neutralității Republicii Moldova în contextul cooperării cu NATO. Conferința Internațională „Viitorul Parteneriatului Republica Moldova – NATO în condițiile noilor provocări regionale,” Centrul Informațional de Documentare NATO, Chișinău, 3 iunie 2015. [On-line]: <<http://nato.md/riscurile-si-beneficiile-neutralitatii-republicii-moldova-in-contextul-cooperarii-cu-nato/>>.

ADNOTARE

la teza de doctor în științe politice **Neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre**, autor **Valeriu Mija**, Specialitatea 562.03 – Probleme și strategii ale dezvoltării globale și regionale. Chișinău, 2016.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 290 titluri, 20 anexe, 151 pagini de text de bază. Rezultatele tezei au fost expuse în 10 articole publicate în culegeri și reviste de specialitate din Republica Moldova și străinătate.

Cuvintele-cheie: neutralitate, statut și politică de neutralitate, state neutre europene, sistem internațional, securitate internațională, comunitate de state, securitate cooperativă.

Domeniul de studiu. Științe politice, studii strategice și de securitate în contextul teoriei relațiilor internaționale.

Scopul lucrării constă în cercetarea teoretico-conceptuală și analitico-aplicativă a neutralității Republicii Moldova prin prisma studiului locului, rolului și perspectivelor statelor neutre europene în contextul securității internaționale, ca un considerent strategic pentru determinarea funcționalității politicii de neutralitate a Republicii Moldova. Scopul cercetării presupune realizarea următoarelor **obiective:** analiza istoriografiei și ale bazelor teoretico-conceptuale ale statelor neutre europene; analiza comparativă și istorică a statelor neutre europene și determinarea noilor tendințe în politicile de neutralitate; evaluarea reconfigurării structurii sistemului internațional în spațiile european și postsovietic; prognozarea perspectivelor statelor neutre europene în cadrul structurilor securității internaționale transformate; formularea considerentelor esențiale pentru neutralitatea Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în abordarea conceptuală și analitico-comparativă a studiului neutralității Republicii Moldova prin prisma cercetării multidimensionale a evoluției statelor neutre europene în contextul transformărilor paradigmatică ale sistemului internațional și ale mediului de securitate internațională contemporană, care continuă să producă efecte nemijlocit asupra statutului de neutralitate și politicilor de securitate ale statelor neutre europene.

Problema științifică importantă soluționată în rezultatul cercetării efectuate o constituie determinarea perspectivelor de funcționalitate a neutralității permanente a Republicii Moldova prin prisma performanței și incertitudinilor statelor neutre europene în mediul contemporan al securității internaționale care pot servi drept considerente strategice pentru asigurarea politicii naționale de securitate a Republicii Moldova.

Semnificația teoretică derivă din contribuția autorului la dezvoltarea studiilor strategice de securitate prin abordarea politologică, teoretico-conceptuală și analitico-aplicativă în formă de studiu de caz al manifestărilor statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova și studiu comparativ al politicilor de securitate ale statelor neutre europene în constrângere directă de dezvoltare a structurii sistemului de securitate internațională în contextul teoriei relațiilor internaționale.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă din evaluarea specificului manifestării și funcționalității neutralității permanente a Republicii Moldova. Rezultatele cercetării, concluziile și recomandările sintetizate pot servi ca un punct de reper pentru factorii de decizie în elaborarea politicii externe și de securitate și pot fi utilizate de cadrele didactice drept un suport teoretic și empiric la elaborarea cursurilor universitare.

Implementarea rezultatelor științifice este reflectată în tezele conferințelor naționale și internaționale, în articolele publicate în reviste naționale de specialitate și internaționale, în lecțiile susținute, precum și în activitatea în calitate de lector, de consilier de securitate în cadrul misiunilor OSCE, de șef de direcție în cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova și de expert în politică de securitate în cadrul organizațiilor non-guvernamentale „Centrul Pro Marshall” și „Fundația PRISA”.

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание ученой степени доктора политологии **Нейтралитет Республики Молдова через призму политик безопасности некоторых европейских нейтральных государств**, автор **Валериу Мижа**. Специальность: 562.03 - Проблемы и стратегии глобального и регионального развития. Кишинев, 2016.

Структура работы: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 290 источников, 20 приложений, 151 страниц основного текста. Результаты диссертации были изложены в 10 статьях в различных научных журналах.

Ключевые слова: нейтралитет, нейтральный статус, политика нейтралитета, нейтральные страны, международная система, международная безопасность, сообщество государств.

Область исследования. Политические науки, стратегические исследования в области международной безопасности в контексте теории международных отношений.

Цель работы состоит в теоретико-концептуальном и аналитико-прикладном исследовании нейтралитета Республики Молдова посредством изучения места, роли и перспектив европейских нейтральных государств в контексте международной безопасности в качестве стратегического аргумента для определения функциональности политики нейтралитета Республики Молдова. Исследование включает **задачи:** анализ историографии и теоретических основ нейтралитета; сравнительный и исторический анализ европейских нейтральных государств и определение новых тенденций в политике нейтралитета; оценка реконфигурации структуры международной системы в европейском и постсоветском пространствах; прогнозирование перспектив европейских нейтральных государств в контексте трансформированной системы безопасности; формулировка основных подходов к нейтралитету Республики Молдова.

Научная новизна и оригинальность состоят в концептуальном и аналитико-сравнительном подходе в исследовании нейтралитета Республики Молдова в свете многомерного анализа эволюции европейских нейтральных государств в контексте парадигматических изменений международной системы и среды современной международной безопасности, которые оказывают непосредственные воздействия на статус нейтралитета и политики безопасности европейских нейтральных стран.

Важная решенная научная проблема исследования это обоснование перспектив функциональности постоянного нейтралитета Республики Молдова путем определения успехов и вызовов европейских нейтральных государств в современной системе международной безопасности, что может служить в качестве стратегических детерминант для формирования политики безопасности Республики Молдова.

Теоретическое значение работы вытекает из вклада автора в разработку стратегического исследования в области безопасности посредством политологического, теоретико-концептуального и аналитико-прикладного подходов в виде *кейс-стади* проявлений нейтрального статуса Республики Молдова и сравнительного анализа политики безопасности европейских нейтральных государств во взаимосвязи с развитием структуры системы международной безопасности в контексте теории международных отношений.

Практическая значимость исследования состоит в оценке функциональности постоянного нейтралитета Республики Молдова. Результаты исследования, выводы и рекомендации могут служить ориентиром для лиц, определяющих развитие внешней политики и безопасности, и могут быть использованы преподавателями в качестве теоретической и эмпирической поддержки в разработке университетских программ.

Внедрение научных результатов представлено в тезисах на национальных и международных конференциях, в научных статьях, а также, в работе в качестве лектора, советника по вопросам безопасности в миссиях ОБСЕ, начальника Департамента внешних связей Министерства обороны Молдовы и эксперта политики безопасности в неправительственных организациях «PRISA Foundation» и «Centrul ProMarshall».

ANNOTATION

of the PhD thesis in political science entitled: **Neutrality of the Republic of Moldova through the prism of security policies of some European neutral states**, author **Valeriu Mija**. Specialization 562.03 – Problems and strategies of global and regional development. Chisinau, 2016.

Work structure: introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 290 sources, 20 annexes, and 151 pages of basic text. Thesis results have been reflected in 10 scientific articles, published in academic Moldovan and international magazines.

Keywords: Neutrality, neutrality status and policy, European neutral states, structure of the international system, international security, community of states, cooperative security.

Area of research represents political science's international security strategic studies in the framework of international relations theory.

The aim of the study is to present a theoretical-conceptual and analytical-applicative research of neutrality of the Republic of Moldova by studying the European neutral states' roles, functions and prospects in the framework of international security as a strategic consideration for determining the functionality of the neutrality policy of the Republic of Moldova. The research goal implied the following **objectives:** the analysis of historiography and theoretically-conceptual foundations of the neutrality concept and European neutral states; comparative and historical analysis of European neutral states to identify new trends in their foreign policies; evaluation of reconfiguration of the international system structure in the European and post-Soviet areas; indentifying the perspectives of European neutral states in the context of the transformation of the international security system and in this regard formulating the main approaches toward the Republic of Moldova's neutrality.

The scientific uniqueness and originality resides in the presentation of the conceptual and analytical-comparative approach of studying the neutrality of the Republic of Moldova with a multidimensional research of European neutral states' evolution in the context of the paradigms' transformations of the international system and the contemporary security environment that continues to directly affect the neutrality status and security policies of European neutral states.

The important resolved scientific problem in the research is establishing the perspective of the functionality of the Republic of Moldova's permanent neutrality by identifying challenges and determining the effective performance of the European neutral states in the contemporary international security that can serve as strategic considerations to formulate the security policy of the Republic of Moldova.

The theoretical significance of the research derives from the author's contribution to developing strategic security studies by means of political science, theoretical-conceptual and analytical-applicative approaches toward case study of the Republic of Moldova neutral status' manifestations and comparative research of European neutral states' security policies, constrained by the development of international security systemic structure in the framework of international relations theory.

Practical study value consists in evaluating the specific nature of the performance and functionality of the Republic of Moldova's permanent neutrality. Research results, conclusions and synthesized recommendations can serve as a foundation for the foreign and security policy developers, for the professors as a theoretical and empirical support to develop or complement university courses and programs.

Implementation of scientific results. The research results are reflected in academic papers that were presented at national and international conferences as well as articles published in scientific professional journals. The added value of the results' approval serves the author's activities as a lecturer, as a security adviser in OSCE field missions, as a head of the Foreign Policy Department of the Ministry of Defense of the Republic of Moldova, and as a security policy expert in non-governmental organizations "PRISA Foundation" and "Pro Marshall Center".

MIJA VALERIU

**NEUTRALITATEA REPUBLICII MOLDOVA PRIN PRISMA
POLITICILOR DE SECURITATE ALE UNOR STATE
EUROPENE NEUTRE**

**SPECIALITATEA 562.03 – PROBLEME ȘI STRATEGII ALE
DEZVOLTĂRII GLOBALE ȘI REGIONALE**

Autoreferatul

tezei de doctor în științe politice

Aprobat spre tipar: 19.05.2016

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 1,9

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tirajul 60 ex.

Comanda nr. 61/16

Centrul Editorial - Poligrafic al Universității de Stat din Moldova

str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009